

Творчість Харта Крейна в контексті модерністської поезії США 20-х рр

Харт Крейн – фігура дуже значима для американської літератури епохи модернізму.

Харту Крейну «пощастило» творити в буремні 20-ті роки, саме в той час, коли Америка після I Світової війни стала однією з найбагатших країн, коли на піку свого розвитку були індустріалізація та урбанізація. Саме в ці часи люди починають сповідувати релігію споживача, духовне відступає на задній план, поступаючись місцем матеріальному. У розмаїтті всіх життєвих благ людина все ж самотня, їй не вдається побути наодинці з природою.

Усі події в Америці вплинули й на літературу того часу. Окремою групою виділилися письменники «загубленого покоління», які після закінчення війни так і не змогли пристосуватися до мирного життя (Ернест Хемінгуей, Еріх Марія Ремарк, Анрі Барбюс, Френсіс Скотт Фіцджеральд та ін). У 20-ті роки завдяки працям З. Фрейда відкрито почала обговорюватися тема інтимного життя, багато митців не приховували свою гомосексуальність.

У всій різноманітності пошуків нового ідеалу людини – ірраціональної, індустріалізованої, розчарованої – зародився модернізм. Оскільки він був представлений цілою низкою напрямків та течій, термін «модернізм» не має чітко оформленого визначення. Деякі науковці – критики схильні вважати, що поняття модернізму є недоречним, а ми можемо говорити лише про різні окремі течії та напрямки, але не об'єднувати їх разом під егідою модернізму.

Середньостатистична людина, яка замінила традиційного «героя» стає лейтмотивом творчості письменників - модерністів. Автори намагаються через призму своїх власних переживань віднайти духовне начало в людині.

Брайан Рід у своїй книзі «Опісля вогнів», яка спочатку була задумана як дисертація, відзначив те, що Крейн – типовий модерніст завдяки його відхиленню від норм моралі, лукавству, двоєдушності, симетрії, відчуженості, концентрації на грі словами, наднасиченій поетиці, пишній риторичі та ін. Ми можемо серед визначальних ознак модерністської поезії виділити такі:

1) антитрадиціоналізм, новизна. Попри невідривність від попередніх літературних традицій, модерністи пропагандують антитрадиціоналізм (від Modern - нове, сучасне, нетрадиційне). Ален Гросмен підкреслював, що Харт Крейн ніколи далеко не відходив від основних форм, манери вираження та системи поетики 19 століття, так як і Джон Кітс, Ковентрі Петмор та ін.;

2) фрагментарність викладу, характерна тогочасним митцям. Вона прийшла в літературу як аналог монтажу в кіно, що на той час стало наймасовішим видом дозвілля. Харт Крейн – не виняток. Ми бачимо розривність у поемі «Міст» та інших поезіях, що деякою мірою здаються вирваними з контексту якогось більшого твору. Завдяки паралельному викладу різних подій у часі й просторі він зручно поєднував різні теми, різні образи;

3) деталізація, що особливо яскраво проявляється в описових картинах: «Мелькає метелик, закручує петлі в повітрі бджола/ Всі відраховані їм дні/ Вони вільні – громіздкість імен над крилатими тілами/ Не тяжіє» («Ім'я для всіх»);

4) навмисна ускладненість мови та синтаксису. Певним чином це обумовлюється бажанням вплести в полотно поезії нову дійсність (реалії сучасного життя) на тлі традиційності;

5) нова метафора – важка і нелогічна, але попри свою «нелогічність» вона слугує для створення цілісного образу: З дірок метро, із мороку льохів/ Летить безумець до поручнів твоїх/ В сорочці, ніби парус, жартома/ Кидає злегка безсловесний караван (Бруклінському мосту);

6) культурно – історичні ремінісценції, найяскравішим прикладом яких є крейнівський «Міст», де викладена майже вся історія США;

7) фонічна образність. Домінантними формами стали білий вірш, верлібр, тонічний вірш, що, вірогідно, перегукується з популярним у той час джазом, який теж характеризувався поліритмією та синкопою – неспівпадінням ритмічного акценту з метричним;

8) домінування форми над змістом. Один з теоретиків модернізму К. Фідлер проголошує: «В художньому творі форма повинна сама по собі утворювати матеріал, заради якого й існує художній твір. Ця форма, що водночас є і матеріалом, не повинна виражати нічого, окрім себе самої... Зміст художнього твору є ніщо інше, як саме формоутворення»;

9) міф(ологема). Т.С.Еліот: «Замість розповідного методу ми можемо використовувати тепер міфологічний метод»;

10) інтуїція, а не раціоналізм;

11) психологізм, що набув широкої популярності завдяки психоаналітичним теоріям З.Фрейда, які пояснюють вчинки людей та всі їх внутрішні протиріччя через призму підсвідомого та розділення особистості на три складові, між якими точиться суперечка;

12) символ як засіб відтворення світу. Основні символи Харта Крейна – море, небо, корабель, природа, птахи, споруди, за допомогою яких він виражає

протиставлення духовне – матеріальне, протиставлення цього матеріального світу та світу мертвих. Серед основних символів багато міфічних та історичних постатей (реалій);

13) ліризм (навіть у прозі);

14) естетизм, що пропагує мистецтво для митців, а не для загальних мас;

15) використання багатого асоціативного ряду слів, багатозначність слів;

17) мова для поета – як сировина для скульптора, завдяки чому можна підібрати стиль, техніку.

Суперечки про стиль Крейна точаться до цього часу, бо це особливий, аномальний стиль. Сукупність його художніх прийомів більш барокова, сюрреалістична, мозаїчна. 11 травня 1927 року в «Нью ріпблік» з'явилася оглядова стаття Уілсона «Безробітні музи» («The Muses Out of Work»), в якій, окрім інших, була розкритикована й збірка Крейна «Білі будівлі»: «чудовий <...>навіть щось на зразок вишуканого стилю, якби існувала така річ, як вишуканий стиль, <...>але, наскільки можна помітити, він не застосовується для втілення хоч би якоїсь теми». У листі другу Крейн відгукнувся на цю статтю і, в цілому, на спроби критики зв'язати «неясність» та важкість однозначної інтерпретації його лірики з невпорядкованістю його особистого життя, особливо з його гомосексуальністю: «Стаття Уілсона—досить поверхнева, щоб ти відчув себе незручно. Це до біса просто для когось такого, як він, народженого в сім'ї багатих батьків, який потрапив після престижного університету до крісла критика і т.д., зручно влаштуватися та випікати дошкульні поради поетам – не бути такими «професійними», якими, на його думку, вони є; наче все ті, кого він тільки що згадав, були вирошені так же вишукано, як він, неначе четверо з п'яти з них, чорт забирай, змушені були більшу частину свого життя хапатися за БУДЬ-ЯКУ роботу, за яку могли вхопитися!».

У Мексиці Харт Крейн разом з молодим американським археологом Мілтоном Рурке взяв участь у фестивалі, що прославляв давнього бога ацтеків пульке (алкогольний напій із соку агави), і був вражений поєднанням звуків древнього індіанського барабана й дзвонів християнської церкви, ідолів і хрестів. Цей конфлікт між язичницьким і християнським повинен був стати теми віршованої драми, котру планував написати Крейн, але так і не написав. Фестиваль став основою його останнього великого вірша «Зруйнований (розтрощений) храм». Крейн хотів говорити про взаємопроникнення древньої та сучасної культур і трагедії цього взаємопроникнення. Поет вважав, що, замість того щоб оновити й трансформувати духовний спадок язичницького світу, іспанське завоювання призвело до зруйнування цього спадку, свідком тому стала деградація місцевого населення.

Коли Макс Істман восени 1931 р. опублікував у журналі «Харперс базар» статтю «Поети, що говорять самі до себе»—атаку на«так званих Заумних», куди він включив як Крейна, так і Джойса, Бреннер тут же написала статтю – відповідь на захист Крейна, яку журнал надрукуватися відмовився.

Завдяки непорозумінню з Гарріет Монро - редакторкою журналу, де друкувався Харт, автор пояснив лише одну свою поезію – «На могилі Мелвіла», але навіть це пояснення не дає загального ключа до цілої поезії, а лише до окремих метафор та образів. Крейн описує лише море, яким захоплювався Мелвіл, і стверджує, що воно і є справжнім місцем упокоєння Мелвіла, що його дух залишився в морі попри те, що його могила знаходиться на суші. За життя друкувався Харт Крейн в *Broom, Poetry, Little Review*. Одними із мотивів митця є мотиви розчарування, смерті, потойбіччя. Своє життя поет покінчив самогубством. Альберт Перрі в своїй праці з історії Америки писав про самогубство Крейна на пароплаві «Орізаба»: «це падіння митця, оточеного чужим світом, ... народженого занадто рано чи занадто пізно для свого часу, ... хто занадто чутливий до нестачі краси... у щоденних болях і потворствах».

Однією з важливих рис творчості поета є безліч присвят своїм сучасникам. Про нього теж написано безліч книг, статей та інших розвідок. Тенесі Вільямс написав п'єсу про життя Харта «Кроки повинні бути плавними», а Самюель Делені «Атлантис: Модель 1924» (1995): новела про уявну випадкову зустріч Крейна з сексуальним афроамериканцем на Бруклінському мосту.

Поезія Харта Крейна є важкою, бо вона примушує нас заглибитися в неї повною мірою, щоб досягнути логіку й манеру письма, інакших від звичних нам. У його поезії слова напружені так, що вони переповнюють свій зміст і логіку.